

# Vem är ansvarig för vad inom bygg- och anläggning?



Den här broschyren vänder sig till dig som har ett arbetsmiljöansvar inom bygg- och anläggning. Här kan du läsa om vad som behöver göras under olika skeden i byggprocessen för att få en bättre arbetsmiljö under byggskedet. En bra planering och projektering leder till en säkrare byggarbetsplats med minskad risk för ohälsa och olycksfall, effektivare produktion och en ökad lönsamhet.



## Byggherrens ansvar och uppgifter

Som byggherre räknas den som låter utföra ett byggnads- eller anläggningsarbete, vanligtvis den som beställer och betalar för det. Till exempel en bostadsrättsförening eller ett aktiebolag.

Byggherren kan i vissa fall överlåta sitt arbetsmiljöansvar. Den som övertar ansvaret kallas för uppdragstagare.

### Du som byggherre ansvarar bland annat för att:

- se till att viktiga faktorer för arbetsmiljön beaktas under både planering och projektering. Det gäller både byggskedet och i den färdiga byggnaden.
- utse byggarbetsmiljösamordnare för planering och projektering (Bas-P).
- utse byggarbetsmiljösamordnare för utförandet (Bas-U).
- se till att Bas-P och Bas-U har den utbildning, kompetens och erfarenhet som behövs för uppdraget.
- förvissa dig om att de uppgifter som Bas-P och Bas-U ansvarar för utförs. Du som byggherre har alltid kvar ett parallellt arbetsmiljöansvar.
- förhandsanmälan skickas till Arbetsmiljöverket (gäller byggarbetsplatser av en viss storlek).
- arbetsmiljöplan upprättas innan byggarbetsplatsen etableras.





## Checklista för byggherren

**Nedan finns exempel på planerings- och projekteringsfrågor som du behöver uppmärksamma inför byggskedet. Det är viktigt att det är tydligt vem som har uppdraget att utföra uppgifterna.**

- Placeras och utformas byggnaden eller anläggningen så att det finns möjlighet att ordna transporter och använda de lyftanordningar som behövs?
- Väljs byggprodukter och material så att manuellt arbete kan utföras på ett säkert och ergonomiskt bra sätt?
- Väljs metoder och konstruktionerna för grundläggning, stomsystem eller andra bärande element så att de kan utföras och monteras på ett säkert sätt? Finns lämpliga fästen för lyftanordningar och skyddsanordningar?
- Väljs och utformas stomkomplettering så att montage av fönster, installationsgolv, golvbeläggning, takkonstruktioner, mellanväggar, ytskikt kan utföras på ett säkert och ergonomiskt bra sätt?
- Väljs och placeras installationer så att de kan monteras på ett säkert och ergonomiskt bra sätt vad gäller ventilation, el och rör?
- Väljs inredningar med tanke på åtkomlighet och hantering?



- Är byggtiden och tiderna för de olika deletapperna så väl tilltagna att arbetet kan utföras i sådan takt att det går att undvika risker för ohälsa och olycksfall?
- Kan transporter av byggmaterial, rivningsmassor och utrustning utföras på ett ur arbetsmiljösynpunkt godtagbart sätt?
- Är etableringsområdet så stort att de kontor, personalutrymmen, förråd, materialupplag med mera som behövs för all verksamhet på byggarbetsplatsen får rum utan att det blir för trångt?
- Är planering och projektering färdiga i så god tid att det finns tillräckligt med tid för samordning av utförandet av arbetet?
- Har eventuell förekomst av hälsofarligt material som till exempel asbest klarlagts, innan arbeten med rivning ombyggnad eller renovering utförs? Provtagning och analys ska göras om inte förekomsten av sådant material redan är känd. Det behöver göras i så god tid att eventuell sanering av hälsofarligt material kan utföras på ett säkert sätt.
- Har stabiliteten hos objekt som ska rivas undersökts och riskerna för ras förebyggts?

Du som byggherre behöver ha någon form av system för att säkerställa att uppgifterna utförs. Utöver listan kan det finnas andra risker som du behöver ta ställning till i det aktuella byggprojektet.



## Upphandling och arbetsmiljö

Den upphandlande organisationen har stora möjligheter att förebygga arbetsskador och ohälsa. Till exempel genom att ställa krav på arbetsmiljön i ett tidigt skede och välja projektörer (arkitekter, konstruktörer och andra tekniska konsulter) och entreprenörer som har kunskap och kompetens i arbetsmiljö och kunskap om byggnadsarbete. Storleken och karaktären på byggprojektet är avgörande för hur omfattande erfarenhet som behövs.

## Projektörers ansvar och uppgifter

De val som görs under planering och projektering påverkar arbetsmiljön på byggarbetsplatsen. De som arbetar med att upprätta och samordna bygghandlingar, som till exempel arkitekter och konstruktörer, behöver redan vid planeringen och projekteringen göra riskbedömningar och visa på lösningar som behövs för att uppnå en bra arbetsmiljö och säkerhetsnivå under byggskedet.

Det kan vara lämpligt att du som byggherre informerar dig om vilket stöd i arbetsmiljöarbetet de som medverkar kommer att använda sig av i projekteringsarbetet som till exempel checklistor. Det är även viktigt att tydliggöra vilket ansvar och vilka uppgifter projektörerna har när det gäller arbetsmiljöarbetet.

De som tillverkar monteringsfärdiga byggnader eller del av byggnader (prefabricerade) har också ett ansvar att följa arbetsmiljöreglerna för byggskedet.



## Utse byggarbetsmiljösamordnare

Du som byggherre ska utse lämplig byggarbetsmiljösamordnare, för planering och projektering och för utförandet. Bas-P och Bas-U kan antingen vara en fysisk eller juridisk person.

Både byggherre, Bas-P och Bas-U ansvarar för att arbetsmiljöuppgifterna blir utförda. Byggherren befrias aldrig från arbetsmiljöansvaret och behöver ha någon form av system för att följa upp och säkerställa att arbetsmiljöarbetet fungerar under projekteringen och utförandedelen. Om arbetsmiljöarbetet inte fungerar behöver byggherren vidta åtgärder. Arbetsmiljöverket kan välja att ställa krav mot byggherre, Bas-P och Bas-U.

## Utbildning, kompetens och erfarenhet

Bas-P och Bas-U ska ha den utbildning, kompetens och erfarenhet som behövs. Det ska kunna styrkas.

Personer som är Bas-P, Bas-U och personal som sköter byggarbetsmiljösamordning åt ett utsett företag, behöver ha grundläggande arbetsmiljökompetens och goda kunskaper om arbetsmiljöregler och om de föreskrifter som är viktiga för det aktuella arbetet.

Bas-P och Bas-U behöver också ha erfarenhet från utförande av byggnads- och anläggningsarbete och erfarenhet från arbete med samordning, ledning eller styrning av byggprojekt. Bas-P behöver dessutom ha erfarenhet av projektering.

Byggherren kan bidra till ökad kunskap genom att till exempel ordna så att det sker erfarenhetsåterföring från utförandet till projektörer, Bas-P och Bas-U, eller se till att arbetsmiljörisker och åtgärder diskuteras på projekteringsmöten.

## Bas-P:s ansvar och uppgifter

Bas-P är den som samordnar och sammanställer de underlag som tas fram av de olika projektörerna, samt planerar och projekterar utifrån arbetsmiljö och säkerhet.

Det är viktigt att det är tydligt hur arbetsmiljöfrågorna ska hanteras av de som medverkar i projekteringen och vilket ansvar de medverkande har. Bas-P bör löpande hålla sig uppdaterad om projektörernas arbetsmiljöarbete och se till att arbetsmiljörisker bevakas. Exempel på stöd som Bas-P kan använda sig av i sitt arbetsmiljöarbete är digitala verktyg, checklistor, möten med arbetsmiljö på dagordningen.

### Bas-P ansvarar bland annat för att:

- delta i planeringen och ledningen av projekteringen.
- se till att de som medverkar i projektering informeras om hur samordningen är tänkt att organiseras.
- samordna de som medverkar så att de tar hänsyn till varandras planer och lösningar. Det är särskilt viktigt när det handlar om planering av arbetsmoment som ska utföras samtidigt eller efter varandra och när dessa tidplaneras.
- planering, ledning och samordning av projekteringen görs på det sätt som behövs för att förebygga risker för ohälsa och olycksfall under byggskedet.
- upprätta eller låta upprätta en arbetsmiljöplan för hela byggprojektet där underlag från övriga som medverkar i projekteringen ingår.
- utarbeta en dokumentation som innehåller relevant arbetsmiljöinformation för framtida drift, underhåll, reparation, ändring och rivning av objektet.

## Bas-U:s ansvar och uppgifter

Bas-U är den som samordnar olika entreprenörers arbeten i byggskedet så att de inte skapar risker för varandra.

Bas-U behöver löpande hålla sig informerad och uppdaterad om entreprenörernas arbetsmiljöarbete på byggarbetsplatsen och ha någon form av system för detta, till exempel gemensamma skyddsronder, samordningsmöten, regelbundna uppföljningar med entreprenörerna och stickprovskontroller.

### Bas-U ansvarar bland annat för att:

- organisera en gemensam skyddsverksamhet på byggarbetsplatsen.
- samordna kontrollen av att entreprenörerna/arbetsgivarna på byggarbetsplatsen följer relevanta arbetsmiljöregler och aktuell arbetsmiljöplan.
- anpassa den arbetsmiljöplan som Bas-P tagit fram så att den stämmer överens med hur arbetet utförs.
- se till att arbetsmiljöplanen finns tillgänglig för alla på byggarbetsplatsen.
- ha uppsikt över att tekniska anordningar är besiktigade och provade.
- se till att personalutrymmen inrättas i tillräcklig omfattning.
- uppdatera dokumentation som till exempel relationshandlingar utifrån förändringar under utförandet.



## Arbetsgivare

Bas-P och Bas-U:s samordningsansvar förminskar aldrig det egna arbetsmiljöansvar som varje enskild entreprenör på byggarbetsplatsen har. Om brister förekommer i en entreprenörs arbetsmiljöarbete är det i första hand entreprenören själv som har en skyldighet att undanröja bristerna.

De entreprenörer som finns på byggarbetsplatsen ska löpande informera Bas-U om vilka risker deras arbeten kan medföra och följa Bas-U:s anvisningar.

Arbetsgivarens arbetsmiljöansvar omfattar även arbete som utförs av inhyrd personal. I arbetsgivarens ansvar ingår också att anpassa det egna systematiska arbetsmiljöarbetet till olika byggarbetsplatser.



## Uppdragstagare

Byggherren kan i vissa fall överlåta sitt arbetsmiljöansvar till en "uppdragstagare". För att det ska vara möjligt ska det finnas ett skriftligt avtal enligt arbetsmiljölagen.

Uppdragstagaren ska självständigt kunna ansvara för planering och projektering och/eller arbetets utförande samt hantera byggprojektets arbetsmiljööverväganden. Om uppdragstagaren övertar ansvaret avtalar byggherren bort sina beslutsbefogenheter gällande arbetsmiljö. Allt som står om byggherren gäller då i istället uppdragstagaren.

Arbetsmiljöverket kan om det finns särskilda skäl flytta ansvaret mellan uppdragstagaren och byggherren.

## Konsumentförhållanden

Särskilda regler gäller i konsumentförhållanden, det vill säga när en privatperson ger i uppdrag åt en näringsidkare (någon som yrkesmässigt driver verksamhet) att utföra tjänster som till exempel reparationer, renoveringsarbeten, småhusentreprenader och liknande. Då övertar entreprenören byggherrens arbetsmiljöansvar om inte annat har avtalats. Förutsättningen är att arbetet sker som ett samlat uppdrag, det vill säga som utförande- eller totalentreprenad.

## Samordning på fasta driftsställen

På ett fast driftsställe som är gemensamt arbetsställe för flera verksamheter ska det finnas en samordningsansvarig för verksamheten på arbetsstället. Pågår det samtidigt ett byggnadsarbete ska Bas-U utses för byggnadsarbetet. Dessa två ska samråda med varandra om arbetsmiljöfrågor. Det är den samordningsansvarige för den ordinarie verksamheten som har ansvaret för att samråd kommer till stånd.

## Sanktionsavgifter

Den som bryter mot vissa bestämmelser riskerar att betala sanktionsavgift. Byggherren, Bas-P och Bas-U riskerar att betala en sanktionsavgift om det till exempel inte upprättats en arbetsmiljöplan innan byggarbetsplatsen etablerats eller om arbetsmiljöplanen inte finns tillgänglig på arbetsplatsen. Läs mer om sanktionsavgifter på vår webbplats [av.se](http://av.se)

## Vill du veta mer?

Läs mer på Arbetsmiljöverkets webbplats om byggnads- och anläggningsarbete.

Har du frågor? Kontakta vår svarstjänst, telefon 010-730 90 00.



Fler exemplar av broschyren beställs från:  
Arbetsmiljöverket, 112 79 Stockholm  
Telefon 010-730 90 00  
E-post: arbetsmiljoverket@av.se  
www.av.se

Best nr ADI 631



*Vår vision: Alla vill och kan skapa bra arbetsmiljö*

